

Posudek rigorózní práce Kateřiny Boháčové :
PRAŽSKÁ A FLORENTSKÁ NEORENEŠANČNÍ ARCHITEKTURA

K. Boháčová rozpracovává tuto tematiku již dlouhodobě v širším interdisciplinárním a multikulturním přehledu, který zahajuje vymezením historického kontextu především stavu společnosti a nacionalistických tendencí v Evropě se zaměřením na stav společnosti v českých zemích a v Itálii. Vnímá pečlivě bouřlivý dobový historický vývoj a změny struktury společnosti, kdy v této době nahrazuje rodovou aristokracii nová aristokracie ducha, podpořená silící masou buržoazie, hledající nové možnosti své důstojné prezentace i vyjádření silící snahy po nacionální reprezentaci, která však v českých zemích na rozdíl od Itálie bohužel nenašla dostatečnou oporu v politickém uskupení rakouskouherské monarchie. Výrazem hledání své doby jsou historizující tendence, které jsou sice odrazem nostalgie po starých jistotách, ale zároveň svébytně stvořeným slohovým vyjádřením dobových potřeb a názorů zejména v architektuře, často s vědomým nacionálním podtextem, ale někdy i s vědomým uchopením skutečnosti v podobě ironizující vlastní snahy až do humorné hravé grotesky.

Právě neorenesance je ale v dané době 19. století považována za důstojný stavební sloh, který se vrací k estetickým ideálům humanismu a renesance, jejíž základní prvky zde autorka stručně vymezuje včetně zhodnocení významu renesance i italských dobových tvůrců v českých zemích s přihlédnutím k velké pražské italské obci v této době. Přitom neorenesanční architektura má řadu konotací v rámci celého rakouského mocnářství především jako vhodný styl pro veřejné a státní budovy reprezentačního charakteru, ale v Čechách se jako specifická forma kromě klasicky pojeté architektury vyvinula i hravější forma s typickými sgrafitovými nebo i plastickými a malovanými prvky, často i s figurálními výjevy z českých dějin, doplněná arkádami, lunetovou římsou a vysokým stupňovitým štítem i některými prvky spíše až manýristického typu. Obdobná dobová náplň byla hledána i v nově sjednocené Itálii, kde v roce 1864 byla za metropoli zvolena Florencie: utilitární nutnost změnit město ještě pozdně středověkého charakteru si vynutila jak zbourání hradeb a vytvoření nového urbanistického plánu města, tak i dala podnět k výstavbě řady budov právě ve stylu neorenesanční architektury. Demolice hradeb v obou městech v návaznosti na dřívější výstavbu vídeňské Ringstrasse nebo brněnské okružní třídy vytvořila nové možnosti zástavby, která však měla v každém městě zcela odlišný koncept a zejména v Praze vlastně nebyla dokončena, plány zde skončily nezdarem a tím se vytvořil dodnes nevyřešený problém zejména dopravní infrastruktury města.

V další části práce se autorka soustředila na sestavení základního soupisu významných neorenesančních architektů a představení jejich hlavních děl v Praze, a to včetně vyhledání předloh a vzorů, sloužících pro jednotlivé stavby. Velmi přesvědčivě doložila italské kořeny mnohých typů užívaných dekorací zejména fasád nebo hmotových rozložení architektur, včetně některých interiérů a dekorací, a podrobně zachycuje i jejich případné recepcce v záalpských zemích, dále traktované v Čechách. Obdobně pak zpracovává i neorenesanční architekturu ve Florencii, která přináší pro nás málo známé poznatky o tomto fenoménu v rámci Itálie, kde rovněž dospěla k řadě srovnání se staršími vzory. Protože se zaměřila především na veřejné stavby (divadla, nádraží, muzea, vodárny apod.) a obytné domy včetně vil, je škoda, že v rámci Prahy pominula významnou církevní stavbu smíchovského kostela sv. Václava, která má rovněž předlohy ve florentské renesanci, a to včetně řady prvků své výzdoby v exteriéru i interiéru.

Autorka si zcela záměrně vybrala architekturu jakožto základní prvek denního střetnutí člověka s kulturním (a tehdy nesporně kultivovaným) prostředím: v 19. století tvořila tak jako v minulosti jeden z nejvýznamnějších momentů reprezentace názorů zadavatele-stavebníka, odrážející nejen jeho sociální postavení, ale i jeho vzdělanost a dobové milieu, v dané době zcela záměrně vyhledávající tyto historizující tendence, umožňující nejen vyrovnání se s minulostí, ale i vytvoření nových hodnotových měřítek na základě moderních potřeb – pregnantně reflektuje vnitřní rozpor vyrovnávání se s minulostí v rámci dobové současnosti i podtexty nacionalistického charakteru. Velmi pečlivě shromáždila inspirační zdroje stylového charakteru v italské renesanční architektuře, i když se soustředila především na vnější vzhled architektury, kde fasáda především byla často věnována symbolizujícímu historickému poslání, ale vnitřní náplň budovy již směřovala k moderním potřebám. Sociální vykořeněnost prudce se rozvíjející městské společnosti cítí v kulturněhistorickém pohledu jako zdroj nejistoty, která plyne z potřeby překonání minulosti, pocitované jako jistá dokonalá předloha, a zároveň snahy o její vydělení a současné pochopení a vnesení do tehdy moderní doby. Vznikla tak ve většině případů originální syntetická díla, která jsou dnes nedílnou součástí urbanisticky vysoce exponovaných center našich měst a městeček a která dodnes formují naše vnímání estetických kvalit a forem. Význam sgrafita i dalších neorenesančních dekorací a architektonických článků jakožto specifika české renesance je také třeba chápat a vztáhnout k rozvoji dobové památkové péče a restaurátorských počínů, kdy docházelo k odkryvům a popisům řady sgrafit při rekonstrukcích jak zámků, tak měšťanských domů, a při výstavbě nových veřejných staveb tak byl tento motiv skutečně považován za výraz místního slohu,

často spojený s významnou historickou etapou dané lokality. Ale i italská renesance využila častokrát např. sgrafito, avšak převážně jen v poloze menší dekorace určité partie fasády.

Celkově lze říci, že autorka K. Boháčová se velmi odpovědně vyrovnala se zvoleným tématem, prohloubila poznatky jak z Prahy, tak i z Florencie, a využila velmi dobře dostupné literatury a pramenů i možností zahraničního studijního pobytu a dospěla k osobitě pojaté interpretaci a srovnání některých sice známých kulturněhistorických jevů, ale zasazených do nových kontextů. Přinesla také rozsáhlý faktografický materiál a kriticky shrnula dosavadní poznatky o fenoménu historismu, který je dosud v našich dějinách velmi nejednoznačně přijímán: nabízí především základní interpretaci v podobě syntetických dobových snah o překonání vazeb k minulosti a zároveň vědomého výběru „reprezentačního slohu“ – tento problém je neustále řešen a i dnes cítíme podobnou reflexi v podobě postmodernismu či návratu funkcionalismu. Považuji tuto práci za velmi pečlivě zpracovanou s vlastním názorem autorky podloženým dosti podrobnou heuristikou a doporučuji proto práci k obhajobě.

V Praze dne 26. dubna 2009

PhDr. Petra Hoftichová

